

Sudarytojos žodis

Pasirodo, ir gyvename ne vieni, ir mirę liekame kitų atminty.

Jūratė Baranova, *Filosofija ir literatūra: priešpriešos, paralelės, sankirtos*

Šviesaus atminimo profesorės Jūratės Baranovos mylimas filosofas Gilles'is Deleuze'as ir Felixas Guattari knygoje *Rizoma: įvadas* (1976) ir *Tūkstantis plokštikalnių* (1980) nelinejiniam, išsišakojančiam mąstymui apibūdinti pasiūlė rizomos sąvoką. Rizoma, kaip knygoje *Filosofija ir literatūra: priešpriešos, paralelės, sankirtos* aiškina Profesorė, „yra nehierarchiška ir horizontali, ji dauginasi ūgliais, kurie negali būti sujungti į vientisą struktūrą. Rizoma kuria atsišakojimus ir tinklus, kuriuose kiekvienas elementas visiškai atsitiktine, nereguliuojama tvarka gali būti susietas su kitais elementais“ (p. 227–228). Galvojant apie Baranovos interesų ratą, jos talentą sujungti filosofiją, literatūrą, kiną, daile, viename tekste prakalbinti skirtingiausius mąstytojus ir kūrėjus, būtent rizomos, išsišakojančių takelių ar labirinto, sąvoka tinka geriausiai.

Šiame Jūratei Baranovai dedikuotame „Problemu“ Priede iš dalies ir atsispindi mąstymas jos atvertose minties teritorijose. Profesorė daug metų dirbo etikos ir politinės filosofijos srityse, tačiau tai vyko esant nuolatinei įtampai su estetika, kino ir literatūros interpretacijomis. Etinis ir estetinis santykis, kaip juos supranta Levinas ir Deleuze'as, yra sunkiai suderinami, tačiau jie nėra vienas kitą paneigiantys Baranovos mąstyme. Šiame numeryje publikuojamame Alvydo Jokubaičio straipsnyje bandoma suprasti šį Baranovai svarbų estetikos ir politikos artimumą.

Tai, kad pastaraisiais metais politinės filosofijos, taip pat ir istorijos filosofijos klausimai vėl grįžo į Baranovos interesų lauką, liudija ir kartu su Zenonu Norkumi išleista metodinė priemonė *Istorijos filosofija* (2019), ir jos paskutinis sumanytas, tačiau nespėtas įgyvendinti mokslo projektas „Modernybė ir Holokaustas Lietuvoje: moralinių dilemų filosofinė analizė“ (Nr. S-MOD-21-8). Pastebėdama, jog Holokausto tematika Lietuvoje beveik nėra apmąstyta filosofiniame diskurse, Baranova ketino svarstyti kaltės, atsakomybės, tylos ir nutylėjimo bei kitus klausimus. Profesorė dar spėjo sužinoti, jog projektas gavo Lietuvos mokslo tarybos finansavimą, tačiau pradėti jo įgyvendinti nespėjo. Vis dėlto jos iškeltas uždavinys – mąstyti neapmąstytus dalykus – buvo kaip postūmis ir nurodymas jos darbą tęsti. Baranovos suburtos mokslininkų grupės (Didier Pollefeyto, Luco Anckaerto, Gintauto Mažeikio) straipsniai publikuojami šiame leidinyje. Prie mokslininkų grupės prisijungė ir šių eilučių autorė – buvusi Baranovos studentė bei kolegė, kurios straipsnyje svarstoma Profesorė rūpėjusi ir paskaitose dažnai apmąstyta Jasperso metafizinės kaltės ir Levino begalinės atsakomybės samprata. Levinas, ypač jo santykis su Dostojevskiu, dažnai pa-

tekdavo į Baranovos mąstymo akiratį ir buvo dar vienas iš jos įkvėpimo šaltinių. Mažeikis savo straipsnyje parodo, kad Baranova, nors žavėjosi postmodernistinėmis idėjomis ir „kontempliavo egzistenciją vaikščiodama amžinu būties labirintu“, vis dėlto liko artima Levino atsakomybės už Kitą sampratai. Levinišką tematiką pratęsia doktorantas Laurynas Norus, vienas iš paskutinių Baranovos vadovautos filosofijos studijų programos Lietuvos edukologijos universitete studentų.

Priede taip pat publikuojamas Profesorės kolegos ir bičiulio Luco Anckaerto tekstas. Su šiuo Leveno katalikiškojo universiteto profesoriumi Baranova (taip pat ir šiame numeryje straipsnį publikuojanti jos ilgametė kolegė profesorė Rita Šerpytytė) susipažino dar 1997 m. vykusiame tarptautiniame filosofijos profesorių asociacijos kongrese Valbeke, Belgijoje. Užsimezgas bendradarbiavimui, Anckaertas ne kartą lankėsi Lietuvoje, o į Belgiją vyko ne tik kolegos iš Lietuvos, bet ir filosofijos studentai pagal mainų programas.

Profesorės indėlis į etikos ir filosofijos mokymą Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose sunkiai beišmatuojamas. Lilija Duoblienė savo straipsnyje bando aprėpti Baranovos darbą įvairiose ugdymo srityse: tiek ruošiant filosofijos ir etikos studentus – būsimuosius filosofijos mokytojus, tiek rengiant ugdymo programas, organizuojant filosofijos olimpiadas, rašant metodines filosofijos ir etikos mokymo priemones. Būtent kartu su Duobliene Baranova pastaraisiais metais dirbo prie dviejų filosofijos mokymui ir multimodalumui skirtų priemonių. *Filosofija vaikams ir multimodalus ugdymas* buvo paskutinė jų išleista knyga, kurią Baranova dar spėjo išvysti pasirodant fiziniu pavidalu. Šią knygą aptaria etikos mokytoja Kristina Petrošienė, kuri, nors su Profesore ir nespėjo susitikti, būtent jos paraginta studijavo VU etikos mokytojų rengimo programoje ir ne pirmus metus dirba mokykloje.

Malonu pristatyti filosofijos bakalaurės Kristinos Baranovaitės sudarytą jos močiutės – filosofės, rašytojos, eseistės, meno kritikės – bibliografiją. Tai išpūdingas sąrašas publikuotų darbų (30 knygų, daugiau kaip 300 straipsnių, recenzijų ir kitų mažesnės apimties tekstų), liudijantis platų Profesorės horizontą, jos kūrybiškumą ir rizomišką klaidžiojimą „išsišakojančiais takais“, kur, kaip tame Tsui Peno kūrinyje, apie kurį rašo Profesorės mėgtas Borgesas, „kiekvienas [atvejis] tampa atskaitos tašku kitiems išsišakojimams“.

Post Scriptum. Berengiant šį leidinį, buvo pagarsinta žinia, kad 2022 m. Meilės Lukšienės premija paskirta prof. habil. dr. Jūratei Baranovai (po mirties) ir prof. dr. Lilijai Duoblienei už darbų ciklą „Ugdymo filosofija Lietuvai: skatinant kultūrinį raštingumą ir filosofiją mokykloje (2014–2022)“. Deja, prof. Duoblienei teko priimti premiją vienai.

Jolanta Saldukaiytė